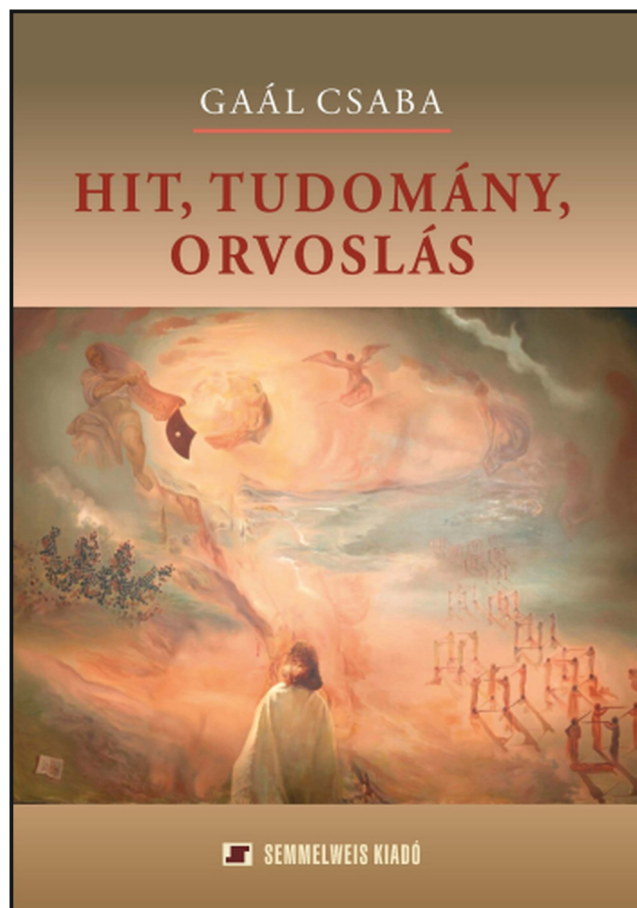

Gaál Csaba: Hit, tudomány, orvoslás

Semmelweis Kiadó, 2026,

ISBN: 978-863-331-757-0

Gaál Csaba könyvének címe tekintélyt parancsoló, akár csak az egy évvel ezelőtt, 2025-ben megjelent kötete, az *Orvosfilozófia*. A két mű borítójáról az sejthető, hogy az író – aki a legváltozatosabb sebészszakmai kötetek szerkesztője, alkotója valamint kimagaslóan hasznos és szórakoztató könyvek szerzője – hatalmas fába vágta a fejszéjét. Aggódnunk érte emiatt nem kell, mert e két, legutóbbi könyvének témái nem idegenek tőle, ugyanis a hatalmas számú, korábbi publicisztikai írásai az orvosi etikáról, a világszemléletünkről, viselkedéskultúránkról a magyar orvosi nyelvről és még számos tárgykörrel szólnak. Aki átfogó képet akar kapni Gaál Csaba mély tartalmú írásairól, annak ajánlható a két évvel ezelőtt megje-

lent könyve, a *Válogatott orvosi írások*, amelyben az utóbbi három évtizedben publikált cikkeit olvashatjuk érdekes összekötő szövegekkel.

Bár a cím első szava a „hit”, de mégsem a keresztény szellemiség, lelkeség az első két fejezetének tartalma, hanem bennük az orvoslás művelésének humánus, tudományos, gondolkodásbeli, etikai és gazdasági jelenségeit elemzi. Meglepően gazdag az alfejezetek és tárgyalási szempontok sokasága, amiknek kibontásához rengeteg utalást, pontos idézetet kapunk az ókortól napjainkig terjedően teológusoktól, tudósoktól, művészekről, az orvoslás nagyjaitól és magától a könyv szerzőjétől. Aki már olvasta az előző könyvét, az *Orvosfilozófiát*, az nem lepődik meg Gaál Csaba rendkívülien alapos irodalmi ismeretein. Talán az is feltűnik az olvasónak, hogy a két legutóbbi kötete számos tartalmi, felfogásbeli átfedést, hasonlóságot mutat. Ezt a jelenséget a recenzens a szerző érdemének és nem hibájának tekinti, mert a nagyon mély gondolatokkal inkább kétszer találkozunk, mint egyszer sem.

A kilencből az első két fejezet az orvoslás alapvető jellemzőivel, szellemi kapcsolódásaival foglalkozik: a gyógyítás hivatása tudomány, művészet vagy kézművesség; filozófus vagy inkább bölcsész-e az orvos? A válasz nem egyértelmű, mert Gaál Csaba, mint sebész elismeri, hogy a mai kirurgusok zöme inkább „mesterember”, mint tudós vagy kutató. Az ókorban és a középkorban ezzel szemben a tudomány és a művészet gyakorlása egy-egy polihisztorban testesült meg. Keserűen állapítja meg, hogy „vége az ars medici fogalmának, megölte azt a bizonyítékokon alapuló medicina (EBM), ami nagymértékben korlátozza a szabadfoglalkozás gyakorlását”. Külön alfejezet foglalkozik az orvosi gondolkodás jelenségeivel. Ebben szomorú következtetésre jut, mert az utóbbi évszázadban az orvosok elvesztették az értékes, új ajánlások és az elvetendő dogmák közötti tájékozódás képességét: „Valójában a legtöbb orvos képtelen kriti-

kusan gondolkodni, erre soha nem képezik ki őket”. A sebészet bővelkedik olyan jelenségekben, amik mindegyike igazolja, hogy milyen nehéz a berögzült, helytelen gyakorlaton észszerűen változtatni. Mindehhez hozzájárul az is, hogy „Sajnos a szakfolyóiratok szerkesztőiségei sem mindig járnak el kellő körültekintéssel és felületes, rosszul megírt, hamis következtetéseket tartalmazó cikkeket is megjelentetnek anélkül, hogy akár kiadói kommentárt fűznének ezekhez”.

Az orvosi hivatásról szóló fejezet indító idézete Balassa Jánostól származik: „Másoknak, nem önmagunknak élni, ez képezi az orvos lényegét, az égiektől hódított legkiválóbb művészetnek, az orvostudománynak alapját”. A gyógyító munka társadalmi szemlélete teljesen átalakult az elmúlt fél évszázadban, erről így ír Gaál Csaba: „Az ötvenes évekig az orvosi foglalkozást szépnek, nemesnek ítélték, amely a szenvedő embereken segít. Ma az orvosi hivatásnak megcsappant az erkölcsi vonzereje. Az embereket egyrészt kevésbé érdeklik az altruisztikus, filantróp szempontok (Ady: «Az álmoknak vége, / Nem adnak pénzt érte»), másrészt egyfajta kereskedelmi szemlélet vált uralkodóvá, mely szerint az a szakma jó, amelyik jól fizet”. Pedig még mindig rengeteg szépséget, sikert, lélekemelő boldogságot rejt az orvosi hivatás. Erre a megnyugtató gondolatra jut a szerző a „Vonzó-e még az orvosi pálya” című fejezetében: „Ha nem sajnálod a fáradságot, a ráfordított időt, az orvostudomány gazdagon megajándékoz, és hálás lehetsz neki, hogy életedet kitöltő egész embert kíván, mert meglátod, nehéz, de szép hivatást választottál. Ha mindent megtettél, köszönettel tekinthetsz majd vissza utadra, és szakmai életedet teljesnek mondhatod”.

Különösen megszívlelendőek Gaál Csaba gondolatai arról, hogy vezetőként miként bánjunk a munkatársainkkal. „(1) Ne kérj olyat, amit nem kapsz meg, de ragaszkodj ahhoz, hogy amit kértél, megkapjad. (2) Ne veszítsd el a türelmedet és az önuralma-

dat. Hagyd, hogy ez másokkal történjen meg, ha addig ragadtatják magukat. (3) Ne próbálj mindentudó lenni, mert nem vagy az. (4) Ismerd be, ha tévedtél. De ne tévedj annyiszor, hogy a beismerés esetleg zavarba hozzon. Néha majd belehalunk, hogy kimondjuk: «Tévedtem, neked van igazad» vagy: «Ne haragudj, én vagyok a hibás», vagy «Szívből sajnálom, bocsáss meg». (5) Ne parancsolj, hanem javasolj.” A fiatal orvosok munkavégzését az idősebbek jó példája teszi igazán értékkessé, a betegek által megbecsültté, mert „A példaadás gyümölcsözőbb, mint minden beszéd és írás”.

„Az orvoslás gyakorlásának szellemi, lelki, hitbeli vonatkozásai” a 3. fejezet, amelynek bevezetőjében nagyon tömör iránymutatást kapunk: „Az orvosi ténykedés két fő pillére (1) a természettudományi és technikai tudás, de a gyakorlásához elengedhetetlen (2) a humanitás, etika és filozófia”. Ezt követően a keresztény erkölcs és a lelkiismeret gyógyítási, gyógyulási hatásait elemzi és sok nagy alkotó (Szent-Györgyi Albert, Szoltsenyicin, Dosztojevszkij, Pilinszky) gondolatának idézése mellett Teréz anyára is hivatkozik: „Nem az a legfontosabb, mennyi mindent teszünk, hanem az, mennyi szeretettel tesszük”. Itt olvashatjuk Gaál Csaba egyik legfontosabb hitbeli állásfoglalását: „A gyógyítás ... nem más, mint alkalmazott kereszténység”. A kórházi-klinikai diagnosztikus és terápiás munka oly költségesé vált az elmúlt évszázadban, hogy az egészségügy működtetésében szigorú gazdálkodásirányítási személet érvényesül. Ennek korlátozó következményei az orvosi tevékenység „klasszikus” szabadságát is elvehetik: „Minden cselekedet mozgatórugójává az erkölcs helyett a jövedelmezőség vált”.

Gaál Csaba a könyvben szinte az összes, az orvoslással összefüggő emberi jelenséget sorra veszi (műveltség, művészetek, orvos-beteg viszony, humor, döntési kényszer, stb.). A záró fejezetek között a legfajsúlyosabb a szerző világnézetével

foglalkozó, amelyben az anyagi világ és benne az élet keletkezésének hitbeli és tudományos-féltudományos magyarázatairól írja le a gondolatait. Hivatkozik *Charles Darwinra*, akinek a „*Fajok eredete*” című munkája utószavát az elvakult ateisták elhallgatták, pedig ebben fogalmazza meg a hitbeli állásfoglalását: „*Éppen az kényszerít Isten elfogadására, hogy nem tudom elhinni, hogy ez a csodálatos világ véletlenül keletkezett*”. Gaál Csaba következtetései: „*a lélek nem biológiai fogalom*” és „*Az ember az anyagi és szellemi világ egymásra találása*”. Ezután az anyag mibenlétéről szóló alfejezetet a svéd anyagtudós, *Maria Strømme* megállapításával zárja: „*a tudat létezése ontológiailag megelőzi a belőle keletkező teret, időt és anyagot: a tudat a valóság alapja. ... Plank, Heisenberg, Schrödinger, Einstein hasonló gondolatokat kutattak, én is az általuk megnyitott ösvényre lépek*”.

Gaál Csaba egyértelműen és meggyőződéssel határozottsággal az élet védelmét tekinti elsődlegesnek az abortusz, az eutanázia, az őssejtkutatás és a mesterséges megtermékenyítés – sokszor elvakultan – szabados módszereivel szemben. Foglalkozik az agy és a tudat kapcsolatá-

val, a halál pillanatának meghatározásával és a hasztalan kezelés ellentmondásaival. Figyelemreméltó gondolatokat idéz illetve fogalmaz meg a gondolkodás és a hit összetartozásáról. Sajnos a kételkedés kérdésében a szerző nem tör pálcát a két-féle felfogás egyike fölé sem, mert egyrészt idézi *Franz Werfelt* (a 165. oldalon) és *Eötvös Károlyt* (a 191. oldalon), akik szerint „*Kételkedni azok szoktak, akik hinni nem elég jók, s tagadni nem elég erősek*”, illetve „*A kételkedésre kevesebb éss kell, mint a hitre*”. Azonban *Jelenits Istvánra* is hivatkozik (a 191. oldalon): „*A tudás töredékes, a hit pedig kételkedő, vagyis emberi*”. A szerzők közötti nézetkülönbség talán így oldható fel: a hit ne vak-hit legyen, inkább meggyőződéssel kételkedő. (A recenzens előző mondata – az oximoron miatt – csak félmegoldásnak tekinthető.)

A kötet – a megelőző, hasonló tartalmú *Orvosfilozófiával* együtt – mindenkinek ajánlható, akit az orvosi viselkedés, a gyógyítás magasztos elvei, az anyagi világ és az élet keletkezésének filozófiai kérdései is érdekelnek. A könyv szinte kimeríthetetlenül gazdag idézetei, utalásai és az író nagyszerű személyes példái biztosan minden olvasót lenyűgöznek.

Dr. Bogár Lajos
nyugalmazott egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem, Általános
Orvostudományi Kar